

stavek »Čas je zvest hlapec, ni ga treba klicati«? – Poišči tri mesta, kjer zdravnik in Hvastja dajeta prednost kruhu pred prepričanjem. – Zakaj nagovarja Kalandar Jermana dosledno z *gospod*? – Ali je mati, ko jo Jerman prosi za blagoslov, še živa ali že mrtva? Kaj govori za eno in kaj za drugo možnost? – Pokaži na nerealistične (simbolistične) scene v zadnjem dejanju. Ali se drama konča realistično? Ali je konec optimističen ali pesimističen? – Kaj pomeni Jermanov stavek »Oskubite jastreba, v goloba se ne bo spremenil«? Kdo od sodobnih dramatikov ga je aktualiziral? – Kaj pomeni geslo »Narod si bo pisal sodbo sam; ne frak mu je ne bo in ne talar!«? – V katerih delih Cankar še upovedi lik matere? – Ali Hlapci pričajo samo o svojem času ali nam povedo tudi kaj o današnjem? – Ali možnost različnih interpretacij literarnega dela kaj zmanjša njegovo vrednost?

Miran Hladnik
Filozofska fakulteta v Ljubljani

KOMIČNO V RIMI, KI SE NE DA PREVESTI

(Ljubivoje Ršumović, Yu Yu)

Tale zapis je nastal iz prevajalske zadrege, stiske in končno nemoči prevesti pesem, ki bi jo prevesti veljalo tako zaradi sporočilnosti kakor zaradi oblikovanosti; vendar je samo na en postopek omejeno prevajalsko navodilo, ki je vpisano v izvornik, izključilo vsakršno možnost ohraniti v prevodu obliko in sporočilo izvirnega besedila: to je rima in komično v njej.

V poeziji Ljubivoja Ršumovića ima rima posebno besedilnoorganizacijsko vlogo, pa tudi avtor sam se zaveda njene pomenljivosti v pesemskih besedilih drugih avtorjev in v prevodih merjenih in rimanih pesniških del: v svojem prvem, pretežno avtobiografskem in avtotematskem romanu *Imate li Ršuma?*, ki je izšel letos v zagrebški Biblioteki moderne literature Hit, je na straneh 47–48 zapisal tole misel:

»A. Kron je prevedel in v nekem listu objavil Rimbaudove pesmi. Na koncu spremne besede o Rimbaudu je Kron priznal, da je imel zelo ozek izbor Rimbaudovih pesmi, da si je prizadeval ohraniti smisel in se ni preveč oziral na obliko, da so pa Rimbaudove pesmi v originalu rimane.

To me je vrglo iz tira. Počutil sem se prevaranega. Kako se je sploh in zakaj drznil prevesti pesmi, rimane pesmi, če jih v prevodu ne bo rimal? To je zločin, sem mislil takrat. Nemarno opravilo. Toda takrat sem za vse čase spoznal, da sta dve vrsti prevajalcev: prevajalci-ustvarjalci in prevajalci-kronisti.«

Ta misel je prvo svarilo prevajalcu, ki se loteva Ršumovićeve poezije. Drugo svarilo pa je njegov pogled na modernizem lastne poezije:

»Mučila me je neodločnost: rimati ali ne? Moderne pesmi niso rimane. Rimala sta Steva Raičković in Mića Danojlović, Branko Miljković pa ni. Imel sem rad Steva in Mića, Branka manj. Rimal bom.« (*Imate li Ršuma*, str. 118).

In Ljubivoje Ršumović je rimal tudi pesem Yu Yu: izšla je v njegovi zadnji – štirinajsti po vrsti – pesniški knjigi *Pesme uličarke* (Zagreb, 1983) na straneh 52–53. Glasi se takole:

*U Srbiji mnogo psuju
I pesmuju
Yu Yu
Dok u Be Ha ašikuju
I lumpuju
Yu Yu*

YUGOSLAVIA

*U Hrvatskoj legenduju
I druguju
Yu Yu
Makedonci dert neguju
I trguju
Yu Yu*

YUGOSLAVIA

*U C. Gori detičuju
I vekuju
Yu Yu
Na Kosovu bratstvo kuju
I posluju
Yu Yu*

YUGOSLAVIA

*Dok Slovenci majstoruju
I jodluju
Yu Yu
Vojvodani bečaraju
I ljubuju
Yu Yu*

YUGOSLAVIA

V njej se prepleta ljudski simetrični osmerec (4 + 4) z ljudskim četvercem. Vse verze povezuje enotna gramatična rima, ki jo uresničujejo izključno nedovršni glagoli v tretji množinski osebi sedanjega časa. Nedovršni sedanjik je v hrvaoskosrbskem jeziku rezerviran za splošna dejanja, in tudi v Ršumovičevi pesmi gre za splošne resnice: glagoli sporočajo tipične aktivne lastnosti pripadnikov jugoslovanskih narodov in narodnosti; če so izvedeni, so sveži neologizmi, prav tako duhovite so vezi glagola s predmetom tipičnega opravila, ki ga glagol poimenuje; pa ne samo to: Ršumovič se v rimi poigrava z istozvočnostjo glagolskega obrazila in avtomobilske oznake Jugoslavije. Specifično in samosvoje (čeprav vedno in izključno dvojno) delovanje posameznih lirskih subjektov družijo refrenska rima na podlagi kontrasta z etiketo, ki jo grafično povzema (v pesniški zbirki barven) slikovni naslov, v enoten pesemski in zunajpesemski prostor in na ta način vpisuje združevalno vrednoto – avtomobil – v vrednostni sistem poulične lirike. Komizem Ršumovičeve rime je izrazito gramatično-situacijski. Situacija bi se dala prevesti, gramatika te rime, njena vez z naslovom in etiketo pa sta specifično srbohrvaoski in v druge jezike bržčas neprevedljivi.

Tone Pretnar
Filozofska fakulteta v Ljubljani